

*Др Срђан Борђевић,
редовни професор*

*УДК: 342.7
DOI: 10.46793/UPSSXI.119DJ*

ВАНРЕДНО СТАЊЕ И ВАНРЕДНА СИТУАЦИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2020. ГОДИНЕ*

Резиме

Током пролећа 2020-те године друштвени живот Србије обогатен је новим искуством државно-правног поретка поводом пандемије изазване „корона“ вирусом. Довољно велика провокација опасности изазвала је реакцију централне власти увођењем ванредног стања, што је у исто време покренуло и низ питања (можда мање правних, а више политичких). Додатно проблематизовање ванредног стања у Србији изазвано је претходно расписаним редовним парламентарним и локалним изборима. Председник Србије расписао је парламентарне, а председница Народне скупштине локалне изборе, те и ове чињенице треба узети у обзир приликом анализе критичких дилема о томе да ли је одговор државе на опасности од „корона“ вируса био оправдан увођењем ванредног стања, или је било довољно прогласити ванредну ситуацију? Затим, постављала су се питања о легитимности начина проглашења ванредног стања, те да ли су донете мере за време ванредног стања биле у складу са правним прописима? Осим тога, званично је поднета и иницијатива за оцену уставности и законитости ванредног стања.

Комплекс питања о којима је реч даје нам за право да се осврнемо на њих и покушамо да дамо одговоре којима се може задовољити интерес стручне и опште јавности. Из тих разлога мотивисаност да се приступи обради предметне проблематике и истражи тема рада је упутна и целисходна, јер се као резултат спроведеног истраживања јавља једно од могућих мишљења, којих сасвим извесно има и биће их више у оквирима стручне јавности. Наравно, политика је присутна као неизбежни пратилац мишљења о битним јавним проблемима, при чему ће нам примарни циљ бити правна елаборација и правна аргументација приликом успостављања коначних ставова о централној теми рада.

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније“, који се финансира из средстава Факултета.

Кључне речи: ванредно стање, ванредна ситуација, корона вирус, Устав Републике Србије, закон.

1. Увод

Стање државне нужде представља посебну ситуацију у којој се налази држава, услед фактичких околности које угрожавају мирнодопски развој државне заједнице. Уставни поредак успоставља правни одговор на те фактичке околности, јер је нужно да се успостави нормативни поредак и онда када стварност угрожава његово уобичајено, нормално и редовно функционисање. Саставни део уставних текстова представљају и одредбе којима се прописују посебна права и обавезе током стања државне нужде, чиме уставотворци показују свест о потреби да се претпостави могући сплет догађаја који је, наравно, нежељен. У литератури посвећеној теоријској анализи државне нужде истиче се да је она „истовремено и афирмација правног поретка, јер га чува од угрозе, али уједно и суспендирање истог поретка како би се отворио простор за доношење одлука невезаних унапријед одређеним нормама.”¹ Односно, реч је о амбивалентном концепту „који у исто вријеме представља нешто што је укључено у правни поредак државе, али је у исто вријеме и суспензија правног поретка при чему се одлука поставља изнад норме како би „поредак“ или „нормалност“ били очувани у стању угрозе или нужде.”²

Стање државне нужде подразумева два основна облика: ванредно стање и ратно стање. Први облик државне нужде је нижег степена опасности, а други носи са собом терет веома радикалне опасности која прети да потпуно угрози опстанак државне заједнице, уставни поредак и људска права.

Уставом Републике Србије су ова два облика државне нужде посебно нормирана кроз одредбе три текстуално дужа члана, али су сва три груписана у оквиру осмог дела Устава, који носи наслов "Уставност и законитост". И ванредно и ратно стање проглашава Народна скупштина, с тим што је Уставом прописано да она, у случају ванредног стања, то чини *када јавна опасност угрожава опстанак државе или грађана*, а нема прописа којим се посебно описују околности које треба да постоје да би Народна скупштина могла прогласити ратно стање.

2. Ванредно стање - ванредна ситуација?

Да ли се ванредно стање и ванредна ситуација међусобно искључују? Односно, да ли је правно допуштено у условима уведеног ванредног стања

¹ Кукавица, С., *Изванредно стање и простори изузећа*, стр. 4, <https://documenta.hr/wp-content/uploads/2020/10/Izvanredno-stanje-i-prostori-izuzeca.pdf>

² Исто, стр. 1.

примењивати и правила која важе у ванредној ситуацији? Обрнуто питање поставити нема логике, с обзиром на природу и карактер ове два нередовна стања у којима се може наћи државно-правни поредак. Приликом одговора на успостављену провокацију, потребно је имати у виду разлике између ванредног стања и ванредне ситуације, а за тим разликама прво трагамо у узроцима и разлозима који доводе до њих. Ти узроци и разлози могу бити посве различити, али и веома блиски, слични, па чак и идентични, с тим што би у том случају разлика постојала у погледу интензитета опасности које производе ти исти узроци.

Кренимо редом. Уставотворац ванредно стање условљава јавном опасношћу која угрожава опстанак државе или грађана;³ овај језички исказ логички и циљно треба протумачити ширењем његовог језичког значења, тако да није реч само о јавној опасности која угрожава опстанак државе или грађана, већ и о јавној опасности која прети да угрози опстанак државе или грађана. Уколико бисмо се рестриктивно задржали на тумачењу наведене уставне одредбе, то би значило да државни апарат не може да реагује увођењем ванредног стања како би спречио да дође до угрожености опстанка државе или грађана, што би био логички и животни апсурд.

Правно разумевање ванредне ситуације упућује на Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама⁴, јер су њиме регулисана питања од значаја за предметну тематику. Конкретно, овим Законом је прописано и тумачење ванредне ситуације, тако да под њом треба подразумевати „стање које настаје проглашењем од надлежног органа када су ризици и претње или настале последице по становништво, животну средину и материјална и културна добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање и отклањање неопходно употребити посебне мере, снаге и средства уз појачан режим рада“.⁵ Осим тога, систем смањења ризика од катастрофа и управљања ванредним ситуацијама представља посебан интерес за Републику Србију и део је система националне безбедности, како је то прописано одредбом чл. 1. ст. 2. овог Закона.

Ванредно стање представља изузетак у односу на редован ток одвијања друштвеног живота, због чега се оно ограничава на краћи временски период. А као и у случају сваког изузетка, и за време ванредног стања предвиђена су одређена правила о понашању која се разликују у односу на правила која важе у уобичајеном стању. Два основна дела уставне материје заслужују посебан

³ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 200. ст. 1.

⁴ Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, Сл. гласник РС, бр. 87/2018.

⁵ Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама, Сл. гласник РС, бр. 87/2018, чл. 1. ст. 1. т. 7

третман у условима ванредног стања, а то су: државна власт и људска права. Државна власт функционише, према правилу изузетка, на посебан и другачији начин него што то чини у редовним околностима. Такође, и људска права у ванредном стању доживљавају своје изузетке, тако да им се успостављају одређена ограничења која не постоје у редовном стању.

Но, вратимо се сада анализи релевантних уставних правила о ванредном стању, које је регулисано одредбама чл. 200. Устава Републике Србије. Прво је потребно имати у виду да је прописана јавна опасност као узрок који прети да угрози две суштине постојања организоване државне заједнице, а то су: држава и/или грађани. Па, када се појави јавна опасност са толиким степеном интензитета да може угрозити опстанак државе или грађана то значи да се појавио у облику узрока и разлог за проглашење ванредног стања. Наравно, и када је реч о ратном стању, такође постоји јавна опасност која прети опстанку државе или грађана, али смо тада сигурни да је угрожен територијални интегритет државне целине. Међутим, и у случају ванредног стања може бити угрожена територијална целовитост државе, па се сада поставља питање о суштини разликовања разлога који доводе до одлуке државе да прогласи ванредно или ратно стање. Квалитет тих разлика зависиће од фактичких околности, али оно што у сваком случају предодређује разлоге за ратним стањем јесте опасност која долази „споља“, од стране чинилаца који се налазе ван унутрашњег државног поретка, па се тада налазимо на терену агресије. Међутим, ратно стање може бити проузроковано и унутрашњим факторима, када нема дејства неке војне силе која се налази изван граница државе. У таквој ситуацији, претпоставља се да оправдање за увођење ратног а не ванредног стања зависи од интензитета силе која пружа отпор централној државној власти.

Након анализираних дилеме „*ванредна ситуација vs. ванредно стање*“, предстоји нам да се уставно-правно осврнемо на одлуку о ванредном стању и на мере које су донете за време трајања ванредног стања.

Тим поводом, није сувишно подсетити се да је Србија у XXI веку други пут доживела ванредно стање. Први пут се то десило 2003. године, а други пут управо сада, ове године. У време ванредног стања из 2003. године важио је Устав Републике Србије донет 1990. године, а ово наше садашње ванредно стање проглашено је у режиму Устава Републике Србије донетог 2006. године. Ове чињенице треба имати у виду како би се правиле разлике између ова два ванредна стања. Осим различитих уставних решења, ова два ванредна стања разликују и узроци који су довели до њих. 2003. године узрок ванредног стања била је друштвена околност убиства председника Владе Републике Србије; 2020. као узрок ванредног стања појавила се природно-биолошка околност. 2003. године био је угрожен јавни поредак, 2020. године угрожено је здравље становништва. Односно, 2003. године био је угрожен опстанак државе, а 2020. године угрожен је опстанак грађана из здравствених разлога.

Прегледности ради, треба указати на уставно-правне консеквенце два ванредна стања, како би се онемогућило њихово поједностављено компарирање, што би приличило дневно-политичким напорима оспоравања уставне валидности ванредног стања из 2020. године.

1) ванредно стање из 2003. године уведено је у режиму Устава Републике Србије из 1990. године, којим су била прописана другачија уставна правила у односу на она која постоје у Уставу Републике Србије из 2006. године.

2) ванредно стање из 2003. године уведено је због опасности изазване друштвено-политичким узроцима, док је ванредно стање из 2020. године уведено услед природно-биолошких узрока.

3) 2003. године претила је опасност по јавни поредак, а 2020. по здравље и живот становништва.

4) мере предузимане током ванредног стања 2003. године имале су за циљ откривање и хватање извршилаца атентата на председника Владе,⁶ док је циљ мера предузетих током ванредног стања 2020. године лечење оболелог становништва и превенција од даљег ширења вирусне заразе.

А када је реч о ванредној ситуацији, у домаћој правној теорији је већ изречен прихватљив став о њеном односу према ванредном стању: „Несумњиво, у правном поретку Републике Србије ванредно стање представља посебну уставну категорију са другачијим правним режимом од ванредним ситуација које су установљене овим законом (мисли се на Закон о ванредној ситуацији који је престао да важи – *prim. aut.*), иако природне непогоде могу представљати разлог увођења и једног и другог. Такође је јасно да ванредна ситуација по интензитету и обиму угрожености не укључује *a priori* проглашење ванредног или ратног стања. Али, проблем је што је ни не искључује!“⁷ Наведени аутори били су става да „стања која изазивају елементарне непогоде, катастрофе (не рачунајући последице ратних и терористичких дејстава), ванредни догађаји и друге сличне опасности, не могу се у ширем смислу подводити под појам ванредног стања“.⁸ Освртање на изнети став мора бити праћено упозорењем да је у време када су његови аутори финализирали спроводено истраживање на снази био Закон о ванредној ситуацији, док је 2020. године био важећи Закон о заштити становништва од заразних болести. Могуће је да ова компаративна опаска и нема претежан утицај на заузимање објективног суда према проглашеном ванредном стању у Републици Србији 2020. године поводом „корона вируса“, посебно због чињенице да је истоважећа уставна норма којом су регулисана питања ванредног стања.

⁶ Одлука о проглашењу ванредног стања, Сл. гласник РС, бр. 21/2003.

⁷ Аврамовић, Д., Млађан, Д., *Ванредно стање и ванредна ситуација – компаративни терминолошки и садржински аспекти*, Теме, вол. 38, бр. 2/2014, стр. 775.

⁸ Исто.

Међутим, потребно је имати у виду и специфичности друштвеног тренутка у којем је донета одлука о проглашењу ванредног стања, с обзиром на претходно већ донете одлуке о расписивању парламентарних и локалних избора. Реч је о изборним процесима који су по својој суштини политичке природе, па је основано поставити питање да ли би проглашењем ванредне ситуације било допустиво привремено зауставити пројектоване ове редовне изборне процесе. И управо у сугестијама које су Д. Аврамовић и Д. Млађан изнели у напред наведеном раду може се пронаћи аргументација која иде у прилог нашој изнетој тврдњи. Реч је о елементима који се могу сматрати најважнијим приликом коначне процене о правној валидности увођења ванредног стања: „а) постојање околности – облик јавне опасности; б) природа околности – непредвиђене, изненадне; в) квалитет околности – онемогућавање нормалног функционисања државноправног поретка; г) заштитни објекат – уставни поредак; д) повреда заштитног објекта – реална или потенцијална; њ) интензитет повреде – немогућност отклањања редовним уставним механизмима; е) субјект надлежности – стриктна одређеност; ж) мере субјекта надлежности – проширење овлашћења, уз ограничавање или изузетну суспензију људских права; з) – превазилажење кризе и поновно нормално функционисање уставног поретка“.⁹

Имајући у виду карактер, озбиљност и размере опасности проузроковане вирусном епидемијом, нема сумње да је увођење ванредног стања одговорнија државна реакција у односу на ванредну ситуацију. Овоме треба додати и карактер мера које је било нужно предузети током трајања борбе против корона вируса, посебно када је реч о ограничењу одређених људских права и слобода.

Други аргумент у прилог ванредном стању јесу заказани парламентарни и локални избори, с обзиром да је било потпуно излишно организовати их, у контексту нужних здравствено-санитарних мера које су предузимане.¹⁰ Из тих разлога, како је главни субјект доношења одлуке о проглашењу ванредне ситуације и о мерама које ће се предузимати – Влада, потпуно је нелогично да се Влади препусти одлучивање о изборним процесима за централну законодавну власт и за локалне представничке органе. За разлику од тога, одлука о ванредном стању није резултат искључиве воље извршне власти, већ првенствено законодавног органа; а као изузетак који се појавио и у случају ванредног стања у Србији 2020. године, таква одлука није донета искључивањем представника законодавног органа, сходно важећем уставном правилу.

Значајно задирање у сферу људских права и слобода реаговањем јавне власти проглашењем ванредног стања може се двоструко третирати. С једне

⁹ Исто, стр. 779.

¹⁰ Чињеница да су у Француској ипак одржани локални избори 15. марта 2020. године не представља компаративни пример који би дао за право да се брани тврдња о томе да је изборе ипак требало одржати.

стране, налазимо се на терену ограничавања одређених људских права и слобода; с друге стране, јавила се потреба за ванредним средствима заштите права на живот.

Право на живот је основно лично право које се, у демократски устројеним државама само по себи подразумева, као нешто што се, по самој природи човека, везује за људско биће и његову личност. Реч је о природном праву које, као камен темељац, претходи свим осталим правима. Уколико се деси да право на живот буде угрожено, урушава се, по принципу аутоматизма, читав вредносни систем и смисао људских права. Наиме, потпуно је излишно очекивати поштовање осталих личних, политичких, економских, културних, еколошких и других права и слобода, уколико не постоји право на живот. У тоталитарним режимима право на живот губи својство основног, личног права, премештајући се у сферу политичких права, чија садржина и реализација увек бивају зависни од воље политичке власти. На тај начин, девалвирају се достигнути дometи људске цивилизације о недопустивости угрожавања природног, божанског права човека да располаже својим животом у граници неопходности поштовања живота од стране свих, па чак и од њега самога. Зато је оправдано истаћи да право на живот има карактер самоподразумевајућег права, јер је њиме заштићена полазна вредност - живот човека, без чега нема ни самог човека. Неприкосновеност људског живота је израз оног уставног писма којим се исказује највиши степен апсолутизације у заштити вредности која је суштина човекове егзистенције и његових људских права. Неприкосновеност права на живот представља општу обавезу за све: за друге појединце и за државну власт, те је у овом обележју садржана и недодирљивост, јер је забрањено угрожавање живота. Овом приликом не улази се у разматрање права на живот са становишта његове регуле у кривично-правном контексту, већ нам је од интереса да га доживимо и као нарочиту обавезу за државу. У том смислу, од помоћи је и став произашао из судске праксе Европског суда за људска права и саме Конвенције, с обзиром да чл. 2. ст. 1. Европске конвенције не намеће само обавезу држави да се уздржи од намерног и незаконитог одузимања живота, већ подразумева и предузимање одговарајућих мера како би се обезбедили животи лица која се налазе под јурисдикцијом државе уговорнице Конвенције.¹¹

Треба скренути пажњу на обавезу државе на предузимање одговарајућих корака којима се гарантује живот, те је довести у везу са анализираним ванредним стањем. На питање о томе да ли је постојала обавеза државе Србије (читај: државне власти) да предузме неопходне мере како би се заштитили животи људи у време епидемије корона вируса, сматрамо да следи потврдан одговор. И ово би био први ниво у разумевању предметног проблема с обзиром да је потребно упустити се у уставно-правну „инспекцију“ легалних

¹¹ Крстић, И., Маринковић, Т., *Европско право људских права*, Београд, 2016, стр. 119.

компетенција делова државне власти и њихових понашања приликом ванредног стања.

Посланици политичке странке „Доста је било“ упутили су 18. марта 2020. године отворено писмо народним посланицима, сматрајући да је институција Народне скупштине у великој опасности, да су јој одузете све надлежности и да је практично суспендована.¹² Ова политичка партија је на становишту да су „у периоду између 15. и 17. марта прекршене све ове (мисли се на уставне одредбе о надлежности за доношење одлуке о увођењу ванредног стања) одредбе Устава Републике Србије“.¹³ Истовремено је изражено и очекивање да ће се народни посланици окупити у Дому Народне скупштине, уз позив на одредбу Устава Републике Србије према којој се Народна скупштина изјашњава у року од 48 сати од проглашења ванредног стања како би исту потврдила или поништила. Очито је да се овакво становиште темељи на схватању да је Народна скупштина била у обавези да се одмах састане, па се тим поводом отвара и питање да ли је српски парламент био у могућности да се састане. Јер, уколико је узрок који је довео до проглашења ванредног стања опасност од корона вируса, те да се ова опасност зауставља спречавањем већих скупова у затвореном простору, онда се под такву ризичну ситуацију подводи и окупљање 250 народних посланика (заједно са пратећим службама овај број је знатно већи) у згради парламента. Чињеница је да је након проглашења ванредног стања било догађаја на којима се у затвореном простору налазио велики број људи. Међутим, таква паралела не може бити довољна да би се оправдала могућност одржавања седнице Народне скупштине. Други догађаји са великим бројем људи у затвореном простору показатељ су неодговорног понашања њихових организатора, без обзира да ли је реч о јавном или приватном сектору.

Уставну одредбу о обавези да се Народна скупштина састане одмах треба тумачити тако да се ова обавеза доведе у реалну могућност да се она и испуни. Уставотворац никада не може предвидети све изазове стварног живота, без обзира на сву његову домишљатост и умешност. У конкретном случају десило се да је живот онемогућио примену уставне норме, а имајући у виду узрок који је и довео до ванредног стања. Јер, када би се Народна скупштина састала, зашто се не би одржавали и други састанци од по пар стотина присутних у истој згради: седнице органа политичких партија, синдикалних и студентских организација; зашто се не би одржавала редовна настава у мањим групама у школама и на факултетима; организовале биоскопске и позоришне представе; спортски догађаји... Јер, фактички, у свим овим догађајима може бити присутан мање-више исти или сличан број лица у затвореном простору, те је основано испоставити и критичку примедбу на рачун таквих организатора.

¹² <https://dostajebilo.rs/blog/2020/03/18/poslanici-djb-otvoreno-pismo-svim-narodnim-poslanicima/>, приступљено 22.3.2020.

¹³ Исто.

3. Закључак

Функционалност друштвеног живота резултира крајњим резултатима који се мере на основу капацитета заједнице да омогући остваривање релевантних интереса. У мноштву могућих разврставања тих интереса нека нам буде довољна трипартитна формула о индивидуалним, јавним и друштвеним интересима, коју нам је својевремено понудио Р. Паунд у оквиру његове концепције социолошке јуриспруденције.¹⁴ У редовном току одвијања друштвеног живота рекло би се да творци права немају изражене проблеме приликом давања приоритета појединим врстама интереса у односу на друге. Или, тачније речено, такве проблеме успешно редигује правни поредак успостављањем обавезних правила о понашању. Чињеница функционисања правног поретка може бити и претпоставка да су креатори друштвеног инжењеринга успешно успоставили хармонију међу различитим интересима који чине друштвени живот богатим.

Но, чини нам се интересантнијим обратити пажњу на интересе у друштву које се налази у ванредном стању мерено савременим уставним речником. Стога, на почетку је потребно одговорити на питање о значењу и значају ванредног стања. Напори поређења и повезивања друштва са природом посебно добијају на својој тежини онда када се друштво нађе пред изазовом који прети да угрози његову суштину. А суштина друштва садржана у људском животу нарочито постаје очигледна када ова друштвена вредност буде нарочито угрожена. Тада се налазимо на терену који излази из очекиваних, нормалних, уобичајених стања друштвеног живота, а која су регулисана правним нормама. Тако се пред правним поретком испоставља задатак креирања правила која ће важити у ванредним приликама.

Чиме и на основу чега се мери оправданост ванредног стања, односно, постојање околности које изискују званично проглашење ванредног стања? Са становишта уставотворца, потребно је у реалном друштвеном животу постојање јавне опасности која угрожава становништво и/или државни поредак. Таква опасност мора бити у довољној мери озбиљна да је њу немогуће зауставити, спречити и отклонити њене узроке, али и последице. Не треба запостављати два битна фактора са становишта оправданости реакције правног поретка на изазове ванредног стања, а то су узроци и последице. Опасност постоји све док се не отклоне узроци који су довели до ње, али разлози за ванредним стањем могу постојати и све док се не елиминишу озбиљне последице опасности која је и довела до ванредног стања – под условом да је такве последице немогуће отклонити у редовном току функционисања правног поретка.

Ванредно стање истовремено представља прилику да се покажу способности апарата државне организације, његова ефикасност и

¹⁴ Паунд, Р., *Социолошка јуриспруденција*, Београд - Подгорица, 2000.

рационалност. Јер, с обзиром да је ванредно стање изненадно и са релативно кратким периодом трајања, државни апарат се суочава са изазовом који захтева његову енергичну, брзу и ефикасну реакцију. Недовољно ефикасном и спором реакцијом државног апарата не могу се квалитетно отклонити узроци који су довели до ванредног стања, нити њихове последице. Зато је понашање државе у време ванредног стања истовремено индикатор квалитета њене организације за испуњавање виталних државних функција.

*Srđan Đorđević, Ph.D.,
Full-time Professor*

STATE OF EMERGENCY AND EMERGENCY SITUATION IN REPUBLIC OF SERBIA IN 2020

Summary

During the spring of 2020, the social life in Serbia was enriched by the new experience of the state and legal order due to the pandemic caused by the "corona" virus. A sufficiently large provocation of danger caused the central government to react by introducing a state of emergency, which at the same time raised a number of issues (perhaps less legal and more political). Additional problematization of the state of emergency in Serbia was caused by the previously announced regular parliamentary and local elections. The President of Serbia called parliamentary elections, and the President of the National Assembly called local elections, and these facts should also be taken into account when analyzing the critical dilemmas about whether the state's response to the threat of the "corona" virus was justified by introducing a state of emergency, or it was enough to declare emergency situation? Then, questions were raised about the legitimacy of the way the state of emergency was declared, and whether the measures adopted during the state of emergency were in accordance with legal regulations? In addition, an initiative to assess the constitutionality and legality of the state of emergency was officially submitted.

The complex of questions in question gives us the right to look at them and try to give answers that can satisfy the interest of the professional and general public. For these reasons, the motivation to tackle the issues in question and research the topic of the work is instructive and expedient, because as a result of the conducted research, one of the possible opinions appears, of which there are and will be more among the professional public. Of course, politics is present as an inevitable companion of opinion on important public problems, whereby our primary goal will be legal

elaboration and legal argumentation when establishing final positions on the central theme of the paper.

Key words: *state of emergency, emergency situation, corona virus, Constitution of the Republic of Serbia, law.*

Литература

- Аврамовић, Д., Млађан, Д., *Ванредно стање и ванредна ситуација – компаративни терминолошки и садржински аспекти*, Теме, вол. 38, бр. 2/2014.
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама*, Сл. гласник РС, бр. 87/2018.
- Крстић, И., Маринковић, Т., *Европско право људских права*, Београд, 2016.
- Кукавица, С., *Изванредно стање и простори изузећа*, доступно на: <https://documenta.hr/wp-content/uploads/2020/10/Izvanredno-stanje-i-prostori-izuzeca.pdf>
- Паунд, Р., *Социолошка јуриспруденција*, Београд - Подгорица, 2000.
- Одлука о проглашењу ванредног стања*, Сл. гласник РС, бр. 21/2003.
- Устав Републике Србије*, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.
- <https://dostajebilo.rs/blog/2020/03/18/poslanici-djb-otvoreno-pismo-svim-narodnim-poslanicima/>